

Spirituele dimensie in de *palliatieve* zorg

Symposium donderdag 12 mei
Expertmeeting vrijdag 13 mei
2016

Auditorium Radboudumc Nijmegen

Radboudumc

Toelichting

Op donderdag 12 mei 2016 organiseren de afdeling Anesthesiologie & Palliatieve zorg en de dienst Geestelijke Verzorging van het Radboudumc, de commissie wetenschap van de VGVZ in samenwerking met de uitgeverij Parthenon en de Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschap van de Radboud Universiteit

het symposium

Spirituele dimensie in de *palliatieve* zorg

Dit symposium is bedoeld voor artsen, medisch specialisten, verpleegkundigen, verpleegkundig specialisten, physician assistants, geestelijk verzorgers, paramedici, onderzoekers, docenten, politici, verzekeraars; in het bijzonder ook voor hen die in de eerste en tweede lijn werkzaam zijn zoals huisartsen, specialisten ouderengeneeskunde en professionals in de revalidatie en de zorg voor mensen met een beperking.

Spirituele zorg bieden in de palliatieve fase is pionieren. Verzorgers bewegen zich in een gebied tussen het ziekenhuis en een of andere vorm van 'thuis' voor de terminale patiënt. Hoe geeft je daar in de praktijk handen en voeten aan? Hoe kom je met alle betrokkenen – de zorgverleners en de patiënt – tot een goede samenwerking?

Dit symposium is een neerslag van pionierswerk in Nederland en België. Aan bod komen de inhoud van de spirituele zorg, de juridische positie van de geestelijk verzorger, het onderzoek en het onderwijs. Een symposium over het eigene van de zorg voor de mens die sterven gaat.....

In het voorjaar 2016 verschijnt het "Handboek spiritualiteit in de palliatieve zorg" bij uitgeverij Parthenon. Dit gegeven en de behoefte om de betekenis en het belang van spiritualiteit in de palliatieve zorg duidelijk te positioneren zijn mede de achtergronden bij dit initiatief tot het organiseren van dit symposium.

Op vrijdag 13 mei 2016 organiseren bovengenoemde organisaties de

Expertmeeting

Spirituele dimensie in de *palliatieve* zorg

Spiritualiteit betreft het geheim van het leven en hoe mensen dat persoonlijk ervaren in hun bestaan met anderen op deze aarde. Hoe is het mogelijk dit fenomeen wetenschappelijk te bestuderen en hoe kan dit onderzoek interdisciplinair gestalte krijgen in de brede scope 'van molecule tot mensheid' (Paul Smits)?

Tijdens de expertmeeting worden deelnemers uitgedaagd op basis van enkele referaten met elkaar de discussie aan te gaan over de agenda en methoden van dit wetenschappelijk 'object'.

Het doel van deze expertmeeting is een gezamenlijk leerproces inzake onderzoek op de spirituele dimensie.

Programma Symposium

donderdag 12 mei 2016

09:00 REGISTRATIE EN KOFFIE

Dagvoorzitter: Martin Walton

09:30 Welkom en inleiding

Martin Walton

09:40 Ethische aspecten in de palliatieve zorg

Marc Desmet

10:20 De spirituele dimensie van palliatieve zorg

Erhard Weiher

11:00 PAUZE

11:30 Samenhang ethische en spirituele aspecten – reflectie vanuit de praktijk

Hans Kling

11:45 Spirituele dimensie in de zorg vanuit katholiek perspectief

Everard de Jong

12:00 Actuele ontwikkelingen in spirituele zorg in de palliatieve zorg

Joep van de Geer

12:15 Gelegenheid voor vragen en discussie

Martin Walton

12:30 LUNCH

13:45 Presentatie van 'Handboek spiritualiteit in de palliatieve zorg' door uitgeverij Parthenon

Freek van der Steen

14:00 Aanbieden Handboek aan Paul Smits (decaan en vice-voorzitter Raad van Bestuur Radboudumc)

Wim Smeets

14:15 Zorg voor de laatste levensfase in de islam

Nico Landman

14:30 PAUZE

14:50 Gezondheid als het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven

Machteld Huber

15:45 Panel

panelleden: Baziel van Engelen, Joep van de Geer, Machteld Huber, Hans Kling, Evert van Leeuwen, Carel Veldhoven, Kris Vissers, Erhard Weiher
voorzitter: Martin Walton

16:50 Samenvatting

Martin Walton

17:00 INFORMELE AFSLUITING MET EEN BORREL

Programma Expertmeeting

vrijdag 13 mei 2016

09:00 **REGISTRATIE EN ONTBIJT**

voorzitters: Hans Schilderman en Wim Smeets

09:45 **Welkom en inleiding**

Wim Smeets

09:50 **Impliciete Spiritualiteit in de kunst**

Daan van Speybroeck

10:00 **Impliciete Spiritualiteit in onderzoek**

Erhard Weiher

10:50 **Empirisch-kwalitatief onderzoek naar spiritualiteit**

Michael Scherer Rath

11:05 **Empirisch- kwantitatief onderzoek naar spiritualiteit**

Jos Pieper

11:20 **PAUZE**

11:40 **Discussie in 4 groepen; agenda**

1. Is wetenschap in deze dimensie noodzakelijk?
2. Zo ja; wat is de wetenschappelijke agenda

groepsthema's : kwantitatief onderzoek, kwalitatief onderzoek, vrij onderzoek; geen onderzoek

12:40 **Reflectie en perspectief**

Hans Schilderman

13:10 **BROODMAALTIJD**

Docenten/ Voorbereidingscommissie

SPREKERS

Dr. Marc Desmet

Arts Palliatieve Eenheid en Supportteam Jessa Ziekenhuis Hasselt, België

Prof. dr. Baziel van Engelen

Neuroloog, hoofd aandachtsgebied Neuromusculaire ziekten, Radboudumc, Nijmegen

Drs. Joep van de Geer

Geestelijk verzorger en projectleider palliatieve zorg, Medisch Centrum Leeuwarden ,
Lid van Agora Spirituele zorg en co-chair van de Taskforce Spiritual Care van de European Association for Palliative Care

Dr. Machteld Huber

Arts, senior-onderzoeker, Louis Bolk Instituut, Driebergen

Mgr. dr. Everard de Jong

Bisschop-referent voor r.k. categoriaal pastoraat, hulpbisschop van Roermond

Drs. Hans Kling

Hoofd Dienst Geestelijke Verzorging, MUMC+, Maastricht

Dr. Nico Landman

Universitair hoofddocent islamologie Faculteit Geesteswetenschappen Universiteit Utrecht

Prof. dr. Evert van Leeuwen

Hoogleraar Medische Ethiek en hoofd van de sectie Ethiek, IQ Health Care, Radboudumc, Nijmegen

Prof. dr. Jos Pieper

Hoogleraar levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor maatschappelijke aspecten, School of Catholic Theology Universiteit van Tilburg

Dr. Michael Scherer Rath

Universitair hoofddocent empirische religiewetenschap en pastoraaltheologie, Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen, Radboud Universiteit, Nijmegen

Prof. dr. Hans Schilderman

Hoogleraar religie en zorg, Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen, Radboud Universiteit, Nijmegen

Dr. Wim Smeets

Lecturer spiritual care, hoofd dienst geestelijke verzorging en pastoraat, Radboudumc, Nijmegen

Prof. dr. Paul Smits

Hoogleraar farmacologie, decaan en vicevoorzitter Raad van Bestuur Radboudumc, Nijmegen

Drs. Daan van Speybroeck

Kunstcoördinator van de Radboud Universiteit en het Radboudumc tot aan zijn pensionering in 2013.

Drs. Freek van der Steen

Uitgever, Uitgeverij Parthenon, Almere

Prof. dr. Kris Vissers

Anesthesioloog, Hoogleraar Pijn en Palliatieve Geneeskunde, Afdeling Anesthesiologie Kliniek Pijnbehandeling en Palliatieve zorg, Radboud UMC Nijmegen

Prof. dr. Martin Walton

Hoogleraar geestelijke verzorging aan de Protestantse Theologische Universiteit in Groningen, voorzitter van de Commissie Wetenschap van de VGVZ

Drs. Ir. C.M.M. Veldhoven

Huisarts Berg en Dal, arts pijn en palliatieve geneeskunde, Expertisecentrum Pijn en Palliatieve Geneeskunde, Radboudumc, Nijmegen, medisch consulent palliatieve zorg IKNL

Dr. Erhard Weiher

Diplom-Theologe, Priester, Krankenhauseelsorger. Pfarrei St. Rochus Universitätsmedizin, Mainz und Dozent, Donau-Universität Krems

PROGRAMMACOMMISSIE

Drs. Joep van de Geer

Geestelijk verzorger en projectleider palliatieve zorg, Medisch Centrum Leeuwarden ,
Lid van Agora Spirituele zorg en co-chair van de Taskforce Spiritual Care van de European Association for Palliative Care

Drs. Richard Huijzer

Geestelijk verzorger, dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat, Radboudumc, Nijmegen

Drs. Hans Kling

Hoofd Dienst Geestelijke Verzorging, MUMC+, Maastricht

Prof. dr. Kris Vissers

Anesthesioloog, Hoogleraar Pijn en Palliatieve Geneeskunde, Afdeling Anesthesiologie Kliniek
Pijnbehandeling en Palliatieve zorg, Radboud UMC Nijmegen

Prof. dr. Jos Pieper

Hoogleraar levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor
maatschappelijke aspecten, School of Catholic Theology Universiteit van Tilburg

Dr. Michael Scherer Rath

Universitair hoofddocent empirische religiewetenschap en pastoraaltheologie, Faculteit Filosofie, Theologie
en Religiewetenschappen Radboud Universiteit, Nijmegen

Dr. Wim Smeets

Lecturer spiritual care, Universiteit van Utrecht, hoofd dienst geestelijke verzorging en pastoraat,
Radboudumc, Nijmegen

Drs. Ir. C.M.M. Veldhoven

huisarts, Berg en Dal, arts pijn en palliatieve geneeskunde, Expertisecentrum Pijn en Palliatieve
Geneeskunde, Radboudumc, Nijmegen, medisch consulent palliatieve zorg IKNL

Jos Müskens

projectmanager, PAO Heyendaal, Radboudumc, Nijmegen

REDACTIE 'HANDBOEK SPIRITUALITEIT IN DE PALLIATIEVE ZORG'

Dr. Nicolette Hijweege

Universitair docent geestelijke verzorging Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap
Rijksuniversiteit Groningen en staf lid van het Centrum voor Ontmoeting in Levensvragen bij het Nijmeegs
Instituut voor Maatschappelijk Werk te Nijmegen

Mr. Helene Westerik- Lammers Mr MA

Jurist, geestelijk verzorger, pastoraal werker en voorganger in vrijzinnige gemeenten in Almelo, Beilen en
Odoorn.

Drs. Jacqueline van Meurs MA

Consulent spirituele zorg en geestelijk verzorger in het Radboudumc, Nijmegen

Dr. Wim Smeets

Prof. dr. Kris Vissers

Algemene informatie

DOELGROEPEN

Dit symposium is bedoeld voor artsen, medisch specialisten, verpleegkundigen, verpleegkundig specialisten, physician assistants, geestelijk verzorgers, paramedici, onderzoekers, docenten, politici, verzekeraars. In het bijzonder voor hen die in de eerste en tweede lijn werkzaam zijn zoals huisartsen, specialisten ouderengeneeskunde en professionals in de revalidatie en de zorg voor mensen met een beperking.

LOCATIE

- Het symposium vindt plaats in het Auditorium op de campus van het Radboudumc in Nijmegen
- De expertmeeting wordt in de ruimte Noyons A/B op de campus van het Radboudumc in Nijmegen gehouden.

ACCREDITATIE / CERTIFICAAT

Accreditatie is verleend door

- Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers (SKGV)
- Accreditatie Bureau Algemene Nascholing (ABAN) voor 5 punten
- Accreditatiebureau Kwaliteitsregister V&V en Register Zorgprofessionals voor 5 punten
- Accreditatiebureau Verpleegkundig Specialisten Register voor 5 punten
- Nederlandse Associatie Physician Assistants (NAPA) voor 5 punten

Accreditatie is aangevraagd bij

- Stichting ADAP (paramedici)

Na het symposium wordt u het digitaal certificaat via e-mail toegezonden.

KOSTEN

Symposium

- artsen en medisch specialisten € 195,=
- verpleegkundigen, verpleegkundig specialisten, physician assistants, geestelijk verzorgers, paramedici en aio's € 95,=
- studenten € 25,=

Expertmeeting

- geestelijk verzorgers en onderzoekers € 115,=

Symposium & Expertmeeting (combinatie kortingstarief)

- geestelijk verzorgers en onderzoekers € 185,=

INSCHRIJVING /BETALEN

- U kunt zich inschrijven en betalen via de website www.paoheyendael.nl/spirituelezorg
- Het maximaal aantal deelnemers voor de expertmeeting is vastgesteld op 45
- Op onze activiteiten zijn onze algemene voorwaarden van toepassing

CONTACT

Radboudumc

PAO Heyendael / 87

Judith van Werven-Nobel, projectmedewerker

T 024 361 72 80

E Judith.vanWerven-Nobel@radboudumc.nl

I www.paoheyendael.nl